

לדור ולדורות

מרכז מורשת הרב נסים

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

רחוב ז'בוטינסקי 44 ירושלים

ע.ר. 7-491-002-58, טלפקס- 02-5637524

חודש שבט - תשע"ז

- חופש הבחירה
- ט"ו בשבט - כסמל לבניית הארץ
- גדולת יום איחוד ירושלים במלחמת ששת הימים

חופש הבחירה

יסוד מוסד באמונה היהודית הוא כי האדם בישראל נהנה מחופש בחירה, לבחור בין הטוב לבין הרע ללא הכוונה מלמעלה, והאדם נדון לפי מעשיו. לכאורה ניתן היה לשאול - מדוע ניתן לאדם חופש לעשות גם את הרע, הלא הקב"ה הינו אדון העולם, הכל מעשי ידיו ובכוחו לכוון את האדם לבחור בדרך הטוב ולהימנע מעשיית הרע, מדוע לא כונן כך הקב"ה את עולמו, שהרי אז היה נראה עולם טוב יותר, נקי מחטא ומשולל עוון, עולם שכולו טוב?

התשובה היא: הקב"ה ברא את עולמו ויצר את האדם, לא כדי לשלוט בו בלכתו בדרך, בשוכבו ובקומו, ולהפוך אותו לצייתן המנוע מלעשות את אשר הוא חפץ. הקב"ה ברא את האדם בצלמו, ולא זו בלבד, אלא גם מינה אותו לשלוט על כל מערכות החיים. "ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ" (בראשית א', כ"ח). אומר שם הרד"ק: **"וכבשוה"** - פשטות הכתוב שבני האדם ימשלו בנבראי הארץ ויכבשוה תחת רשותם, והרמב"ן מוסיף: "נתן להם כוח וממשלה בארץ... ולבנות ולעקור נטוע... ומהרריה לחצוב נחושת וכיו"ב".

לכן דווקא האדם שנברא בצלם אלוהים, דין הוא שיהיה חופשי לפעול ולעשות כאשר תאוה נפשו. "ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. תמשילהו במעשי ידיך, כל שתה תחת רגליו" (תהילים ח', ו-ז). מי שממלא את הפונקציה של "ותחסרהו מעט מאלהים", לא יכול להיות מוגבל, נשלט, ללא שיקול דעת, אלא אדם שיש לו עצמאות וכוח לבחור את דרכו, להנהיג את עצמו על-פי רוחו ורצונותיו.

הבחירה החופשית היא: "עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצווה" (הרמב"ם, הלכות תשובה, ה' ג'). העיקרון הזה של חופש הבחירה לא נלמד מרמזים או בדרך של פרשנות, אלא הוא בגדר הצהרה חגיגית, חלק מחוקת החיים שלנו. ואכן פרשת "ראה" פותחת בהצהרה: "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלהיכם... והקללה אם לא תשמעו..." (דברים י"א, כ"ו-כ"ח). לאמור: הבחירה היא בידי האדם, היא חופשית, אין הכוונה מלמעלה. הפרשן ר' יצחק שמואל ריגיו (איטליה) בפרושו הנפלא על התורה אומר: **"ראה"** - לשון זירוז והזמנה, כלומר התבונן בעיני שכלך". ועל המילה **"לפניכם"** הוא אומר - שתבחרו לכם מה שתמצו.

עקרון החופש נקבע שוב בפרשת "נצבים" (דברים, ל' ט"ו): "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע". על כך אומר הפרשן ר' יצחק שמואל ריגיו: "יחזור להזהירם עוד להגיד להם כי שני הדרכים בידם וברשותם ללכת באשר יחפצו בה, אין מונע ומעכב בידם, וזה ענין הבחירה החופשית אשר לאדם, שהוא עיקר גדול בתורה". ובהמשך (פסוק י"ט) נאמר: "העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ, החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". מעניין שפעמיים פותחת התורה את ההצהרה על חופש הבחירה במילה "ראה", שמשמעה כי הבחירה נתונה.

חופש הבחירה הוא בגדר "חוק יסוד", אך אין זה אומר שהבחירה של האדם נשארת ללא תגובה וללא תמורה מצד אחד או ללא סנקציה מן הצד האחר. נכון, הבחירה היא שלך אך יש שכר ועונש. אם תשמעו – ברכה, "וחיית רבית וברכך ה' אלהיך" (שם ט"ז), ואם לא תשמעו – "לא תאריכון ימים על האדמה" וכו' (שם י"ח). ויש גם המלצה, לא ציווי: "ובחרת בחיים". עצה טובה קא משמע לן.

חשוב להדגיש, כי חופש הבחירה אינו מצטמצם במעשים טובים או רעים רק כלפי שמיא, אלא תחולתו היא כלפי אלוהים ואדם. כאשר התורה מדברת על החוקים והמשפטים: "אלה החוקים והמשפטים" (ויקרא כ"ו מ"ו), "ושמרתם לעשות את כל החוקים והמשפטים" (דברים י"א ל"ב), וכיוצא באלה עוד עשרות פעמים שנשנים וחוזרים בתורה, הכוונה היא למערכת החוקים והמשפטים שהתורה הנחילה לעמנו, ושעמנו הנחיל אותה לאנושות, ושהיא מלאה וגדושה במצוות נאצלות שבין אדם לחברו.

אותן מצוות של: כיבוד אב ואם, שמירה על יום מנוחה שבועי, שמירת חיי אדם, כבוד לאדם ולזקן, שמירת זכויות העובד, מתן צדקה, להשאיר לקט, שכחה ופאה, עשיית דין צדק, לא לשאת פנים במשפט, מאזני צדק, אהבת הגר, עשיית חסד, לא ללכת רכיל ועוד עשרות מצוות, שאלמלא ניתנו לעמנו ושאלמלא הפכו לנחלת אומות התרבות הרי "איש את רעהו חיים בלעו". "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד' ו'). משמע: בעת מתן תורתנו לא היתה אומה ולשון שהיו לה חוקים ומשפטים חכמים וישרים כמו אומתנו, ורק כאשר האומות יראו את החוקים והמשפטים שלנו, אז הם ינסו לחקות אותם כדי להנהיג בתוכם משטר של חברה מתוקנת.

נכון, בתפילתנו כל בוקר אנו אומרים: "ואל תביאנו לידי חטא ולא לידי עוון ולא לידי ניסיון ולא לידי בזיון, וכוף את יצרי להשתעבד לך ותרחיקני מיצר הרע ותדבקני ביצר הטוב, שתרגילני בתורתך ותדרכני במצוותך". אבל תפילה זו אינה אומרת שאין חופש בחירה, אלא היא בגדר פנייה, ושאלה של היחיד מאת הקב"ה, אבל כאמור הקב"ה העניק לאדם בחירה חופשית ללא הכוונה מלמעלה.

הוראית לדעת כי אמונת ישראל מושתתת על חופש הבחירה, שהחוקים והמשפטים שבין אדם לחברו שלפי טבעם אינם נאכפים ע"י בית-דין של מטה, וכן החוקים והמשפטים שבין אדם למקום נאכפים בידי בית-דין של מעלה. ומעל הכל למדנו לדעת כי תורתנו תורת חיים היא.

עו"ד משה נסים

מהנעשה ב'יד הרב נסים'

בחודשים האחרונים נמשכה הפעילות להנחלת מורשתו של הרב נסים זצ"ל לדור הצעיר. תלמידים מתלמוד תורה ממ"ד 'נחלה' משכונת 'הר-נוף' בירושלים, ביקרו בביתו של הרב זצ"ל. שם הם ראו את ספרייתו הגדולה ושמעו עליו סיפורים מרתקים. ב'יד הרב נסים' הם ראו סרט על חייו ופועלו. התלמידים יצאו מהביקור נפעמים ושמחים על ההזדמנות שניתנה להם להכיר רב מיוחד וגדול. ביקורי תלמידים בבית הרב וב"ד הרב נסים" התקיימו בעבר ומתוכננים גם לעתיד.

ט"ו בשבט

ראש השנה לאילנות - מסמל את שאיפת עם ישראל לבנות ולפתח את ארצו

יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, והוא מסמל את שאיפתו של עם ישראל לבנות את ארצו, לפתחה וליישבה. יישוב הארץ היא אחת המצוות העיקריות שבתורה, והרבה ממצוותיה קשורות בעבודת האדמה.

בחסד ה' זכינו שחלק מאדמתנו בידינו*, ובנים רחוקים ונידחים מתקבצים ושבים לארצם, לכן גדולה עתה לאין ערוך מצוות יישוב הארץ. עלינו לקיים מצווה זו בכל מאודנו, וזכות היא בידכם, אחים יקרים שעלה בגורלכם להיות מן העושים והמעשים בה. אני יודע ומבין לקשייכם, אך דעו כי אלה הם חבלי הסתגלות וחבלי השתרשות.

אם תמשיכו בעבודתכם, תשמרו לקיים את מצוות התורה התלויות בארץ ותשקדו לקבוע עתים לתורה, בוודאי שתזכו לפרי תנובה גדול ומבורך. יהא נא יום חג האילנות הזה ליום שמחה ורינה לעובדי האדמה, חורשיה וזורעיה. יהא נא יום זה התעוררות לרצון-טוב ולחדוות-יצירה.

איחולי לעובדי האדמה ולמקימי מצוות יישוב הארץ, יהי רצון שתראו ברכה בעמלכם, ויתן ה' שתמצאו בה מאה שערים.

לדור ולדורות, חלק ראשון: מאמרים ונאומים, עמ' עז

מאת הראשון לציון הרב נסים זצ"ל

* אגרת זו נכתבה לפני מלחמת ששת הימים.

לדור ולדורות

בשעה טובה יצא לאור זה עתה החלק השני מסדרת ספריו של הראשון לציון הרב יצחק נסים זצ"ל: **לדור ולדורות: בקומה זקופה**. ואכן, שם זה מסמל יותר מכל את דמותו הייחודית של הרב זצ"ל, שפעל כרב ראשי ללא מורא ובזקיפות קומה, ובכך קידש שם שמים ברבים.

הספר כולל מכתבים ומאמרים מרתקים בנושאים השייכים גם לימינו: ירושלים והכותל המערבי, הזירה הבינלאומית, יהודי ארצות המצוקה, בעתות מלחמה, קריאות לעלייה לארץ ישראל, תפילות, עצמאות הרבנות הראשית, מאבק ברפורמה וראיונות מופלאים עם הרב זצ"ל.

את הספר ניתן לרכוש ב'יד הרב נסים', רח' ז'בוטינסקי 44, ירושלים.

לדור ולדורות

חלק שני: בקומה זקופה

מאת

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

הרב יצחק נסים זצ"ל

קידן ועידן הרב שמואל כ"ץ

בית ההוצאה של 'ספרים מורשת הרב נסים'
ירושלים תשע"ז

לא היה יום גדול מאז החורבן כמו יום אחוד ירושלים

במלחמת ששת הימים

"שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש" (ישעיהו סו, י)

התשועה הגדולה שעשה לנו צור ישענו אינה פחותה מנס תשועת ישראל בימי מרדכי ואסתר ובימי החשמונאים. לא היה יום גדול לישראל מאז החורבן כמות היום שבו חזרה ירושלים לידי בניה. אלפיים שנה קוננו על שגלינו מתוכה, לבנו ועינינו היו עליה. ועתה האל עושה פלא, הודיע בעמים עוזו ונפלאותיו, והשיבה אלינו בידי צבאות ישראל. לא היתה שמחה כזאת לאומה בכל מקומות פזורותיה. הלבבות נקשרו ועם ישראל שב והיה לגוי אחד.

זכות היא לכל יהודי ויהודי שחי בתקופה זאת, ועל אחת כמה וכמה לכל אשר יעלה ויבוא לחזות בעיניו בעוצמתו של הנס אשר עודו נגלה ונראה וממלא את החלל, לספוג מן הקדושה בסמיכות זמן למעשה ובסמיכות למקום המקדש – ליד הכותל המערבי שלא זזה שכינה ממנו. עתה מתנערת השכינה מעפרה בזכות אותם חיילי ישראל – אשר אבותיהם היו כאברהם אבינו והם כיצחק בנו – ביקשו בשמחה ובמסירות שאין דומים להם, להקריב עצמם ולהיעקד על גאולת שלימות ארצנו ועל ידם היו למשיסה שוסינו.

העם אשר כל הדורות התפלל על בנין ירושלים בכל שעה של היום, כשהגיעה שעת הרצון והגאולה, עלה יעלה לציון בית חיינו, לנחול את הארץ וליישבה, ואלה שסיבות שונות מעכבות אותם מלעשות זאת עתה, יעלו לבקר בהמוני המונייהם, להיטהר בקדושת המקום ולחונן עפרות ציון וירושלים.

זעקת אלפיים שנה שבקעה מקולות המוני בית ישראל לשוב לירושלים תהא טבועה בחותם דם ליבו של כל אחד ואחד בדור הזה, ובשנה הראשונה לגאולת ירושלים לא יעדר איש ממקום קודשינו, למען נהיה ראויים לגאולה השלימה ולחזות בבוא לציון גואל מבשר טוב "משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך" (ישעיהו נב, ז).

לדור ולדורות, חלק שני: בקומה זקופה עמ' כג-כד

מאת הראשון לציון הרב נסים זצ"ל

50 שנה לאיחוד ירושלים במלחמת ששת הימים

המשך סדרת ההרצאות על הראשון לציון הרב יצחק נסים זצ"ל, מאת הרב שמואל כ"ץ חוקר תולדות הרבנות הראשית.

ההרצאה הרביעית בסדרה תעסוק בנפלאות מלחמת ששת הימים (בלווי מצגת המציגה את כל שלבי המלחמה בכל החזיתות), חלקו של הרב נסים זצ"ל במלחמה זו, ויחסו לירושלים, הר הבית, הכותל המערבי והר הזיתים.

ההרצאה תתקיים אי"ה ביום שלישי ד' בשבט תשע"ז, 31.1.2017, בשעה 19:00, ב'יד הרב נסים, רח' ז'בוטינסקי 44, ירושלים. הציבור מוזמן.